

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 42958-04-19 * נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני:

בפני כבוד השופט עובד אליאס

תובעת

אר'
ע"י עו"ד יגאל ומיכאל וייס

נגד

נתבעים

1. האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב משרדי ממשלה
999010
2. מ' (המנוח)
3. א'
4. ל'
5. נ'
ע"י עו"ד אמיר גופר

פסק דין

- 1
- 2 בשים לב כי קיימים מספר הליכים (שתי בקשות לקיום שתי צוואות ושתי התנגדויות), כשכל אחד
- 3 מהצדדים גם מבקש קיום וגם מתנגד, ולצרכי נוחות ובהירות, יקראו הצדדים להלן גם בשמותיהם
- 4 הפרטיים.
- 5
- 6 1. מ' ז"ל הלך לבית עולמו בשנת 2018, כשהוא כבן 91. ל-מ' שתי בנות - ח' ו-אר'. קונפליקט עז
- 7 בין שתי הבנות בקשר לצוואות שהותיר אחריו המנוח. יאמר כבר עתה כי מהטעם של-ח' היו
- 8 קשיים כלכליים באותה עת (ועל כך אין חולק, ואין משמעות לכך שהקשיים, פורמלית, היו
- 9 של בן זוגה), ציווה המנוח את החלק המיועד לה ל - 3 ילדיה, נכדיו, א', ל' ו-נ', בחלקים
- 10 שווים ביניהם, והם עומדים עתה מול בתו אר', דודתם, במקום אמם.
- 11
- 12 2. המנוח חתם בחייו על שתי צוואות - צוואה בעדים מיום 7.1.14 וצוואה בפני הנוטריון מר צ'
- 13 מיום 3.3.15. בצוואה משנת 2014 הוריש המנוח את מחצית עזבונו (וראו לציין במאמר
- 14 מוסגר כי העיזבון כולל דירת מגורים בלבד, שנטען כי שוויה בסך של כ - 1.1 מיליון ₪) לבתו
- 15 אר' ואת המחצית השנייה ל - 3 נכדיו (ילדיה של ח'), בחלקים שווים ביניהם. בצוואה משנת
- 16 2015 שינה המנוח דעתו והוריש כל עזבונו ל - 3 הנכדים, תוך שמדיר את הבת אר' הדרה
- 17 מלאה. בצוואה האחרונה מנמק המנוח הדרתה של אר' - "באשר בתי ח' בקשיים כלכליים

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 42958-04-19 * נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני:

- 1 והנני מעוניין להבטיח כי ילדיה של ח' (יורשי לעיל) יוכלו לתמוך בה כלכלית". הצוואות
2 דומות מאד צורנית (כיתוב, עימוד, פסקאות וכיו"ב) ואין חולק כי השינויים בצוואה משנת
3 2015 נעשו על גבי אותו קובץ וורד (word) של הצוואה משנת 2014.
4
- 5 אר' מבקשת לקיים הצוואה משנת 2014. היא טוענת כי הצוואה משנת 2015 בטלה ואינה .3
6 משקפת את רצונו של המנוח משום שאחותה וילדיה היורשים נטלו חלק ניכר בעריכתה, עד
7 כדי עריכתה, השפיעו על המנוח השפעה בלתי הוגנת והמנוח לא היה כשיר לחתום עליה
8 באותה עת משום מחלות רבות מהן סבל. בקשר להיעדר הכשרות מפרטת אר' כי אישור
9 הרופא הגריאטרי ממנו עולה כשרות לצוות, שצורף לאישור הנוטריוני (ונעשה לבקשת
10 הנוטריון לצורך עריכת הצוואה), אינו יכול לסייע לנכדים משום שהוא ניתן כחודש לפני
11 עריכת הצוואה ולא באותו יום, חרף הוראות הדין בעניין (תקנות הנוטריונים). אר' מדגישה
12 כי לא יכול להיות שהמנוח שינה עמדתו מצוואתו משנת 2014 וכי השינוי ללא סיבה מלמד
13 אף הוא על כך שהצוואה אינה רצונו כי אם רצון נכדיו. אר' טוענת כי נפל בצוואה המאוחרת
14 פגם צורני. בהיותה צוואה בפני רשות (סעי' 22 לחוק הירושה), היה המנוח צריך להקריא דבר
15 הצוואה בפני הנוטריון או להגיש לו צוואה מוכנה. מהטעם שלא נעשתה מי מהפעולות הנ"ל,
16 דין הצוואה להיפסל.
- 17 3 הנכדים מבקשים לקיים הצוואה האחרונה, משנת 2015, ודוחים הטענות להיעדר כשרות,
18 השפעה בלתי הוגנת, נטילת חלק בעריכת הצוואה ופגם בצוואה. הנכדים מפרטים כי גם
19 בשנת 2014 ביקש המנוח לערוך צוואה בה הם היורשים הבלעדיים, בעיקר משום שהיה
20 מאוכזב מהיעדר הקשר המשמעותי בינו לבין אר' (לעומת הקשר האינטנסיבי בינו לבין הבת
21 ח' - אמם), וכן מצבה הכלכלי של ח', וביקש את רשותה של אר' לכך, ומשזו סירבה, ערך
22 המנוח צוואה בה חילק עזבונו (רעיונית) בין שתי בנותיו, אולם לא היה שלם עם עצמו ומכאן
23 השינוי שערך כשנה לאחר מכן. הנכדים טוענים כי אין בצוואה פגם, הם לא השפיעו על
24 המנוח השפעה בלתי הוגנת, המנוח היה כשיר לחתום על הצוואה ומעורבותם בה מינורית
25 ולא מביאה לכדי פסילתה.
26
- 27 4. ניסיונות להביא הצדדים לכדי הסכמות לא עלו יפה. נשמעו ראיות, באי כח הצדדים סיכמו
28 והגיעה עת הכרעה.
29
- 30 5. יאמר כבר עתה כי מצאתי לקבל שתי ההתנגדויות בשל מעורבות של ממש בעריכתן,
31 המגיעה לכדי עריכתן. ההתנגדות לצוואה משנת 2014 הוגשה בשל קיומה של צוואה

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 42958-04-19 * נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני:

מאוחרת בלבד, ומבלי שנטענה טענת פסלות אחרת. חרף זאת, משום הדברים (הלא פשוטים יש לומר) שנכתבו ונשמעו באולם בית המשפט, כפי שיפורט להלן, ולצרכי עשיית צדק ואף משום הבעת מסר לצדדים ובכלל (ועל אף שמעשית, בהינתן יחסים טובים בין הנכדים היורשים לאמם ח', אין משמעות של ממש אם תקויים הצוואה הראשונה או יינתן צו ירושה עפ"י דין), מצאתי לפסול גם צוואה זו. על הצדדים לעתור לצו ירושה עפ"י דין. דין הצוואה המאוחרת להיפסל גם בשל השפעה בלתי הוגנת, פגם בצורתה או למצער הלכת החוטים השזורים.

6. מכלל טיעוני הצדדים עולה התמונה הבאה -

כבר ממועד עריכת הצוואה הראשונה בשנת 2014, נעשו הפעולות השונות לא משום רצונו ויוזמתו של המנוח כי אם של נכדיו. בעלה של הבת ח', אביהם של 3 הנכדים היורשים, נקלע לקשיים כלכליים ואף החל בהליכי פשיטת רגל. אחד הנכדים היורשים, א', הוא עורך דין. הוא העיד כי עלה אצלו חשש של ממש כי הנושים של אביו יבואו בדרישות חוב גם לאמו ח'. בראותו שהסב (המנוח) כבן 87 והולך ומתבגר, הוא החל חושש כי ירושה עפ"י דין לשתיה בנותיו (האחת מהן אמו) תביא לנגיסה של הנושים השונים בחלקה של אמו ח'. בנסיבות אלו, וכך אף העיד א', הוא פנה לסב ושכנע אותו לערוך צוואה, בה הוריש החלק שיעד לבתו ח' ישירות לילדיה, נכדיו (ובכללם, כאמור, הוא עצמו). בתגובה שהוגשה מטעם הנכדים להתנגדות שהגישה אר' לצוואה השנייה (הוגשה למערכת נט המשפט ביום 4.9.19), בסע' 24, נרשם במפורש כי א', כעורך דין, ערך למנוח את הצוואה הראשונה. אין לקבל התנהלות זו. די בנתון זה ע"מ להביא לפסילתה של הצוואה הראשונה, עפ"י הוראות סע' 35 לחוק הירושה, שכן אין לקיים צוואה בה הנהנה הוא גם העורך. מטעם זה מצאתי, כאמור, לפסול גם הצוואה הראשונה, על אף שההתנגדות לה כללה נימוק של צוואה מאוחרת בלבד.

דבר הצוואה הראשונה הודע ל-אר' רק לאחרי עריכתה. היא לא הביעה כל טרוניה משום שחלקה (מחצית) נשמר ולא אמורה להיות לה כל הסתייגות מכך שחלקה של אחותה ח' עובר ישירות לילדיה, נכדיו של המנוח. כבר בשלב זה נזרעו לטעמי הזרעים הראשונים של ההתנהלות הבלתי תקינה מצד נכדי המנוח.

ראוי לציין כבר עתה כי בתגובה שהוגשה מטעם הנכדים להתנגדותה של אר', הם טענו כי הצוואה הראשונה באה ביוזמת המנוח (סע' 17). ברם, דברים הפוכים לגמרי אמר א' בעדותו

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 42958-04-19 * נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני:

מיום 9.6.21. הוא הודה כי היוזמה היתה ממנו (עמ' 27 שורות 24-25, עמ' 29 שורות 15-16). מטעם זה ואחרים שיפורטו להלן, מצאתי שלא לייחס מהימנות לגרסת הנכדים. כמו כן ראוי לציין כי בהבין א' כי לא היה נכון להודות כי ערך הצוואה הראשונה עבור המנוח, היא ניסה להרחיק זאת ממנו בהתחמקויות שונות כאילו שותפו (עו"ד ק') הקליד אותה (עמ' 29 שורות 22-23). התרשמתי כי אין מדובר אלא בהתחמקויות. **הגרסה הראשונית שנמסרה בכתב, כי הוא עצמו ערך למנוח הצוואה הראשונה, היא הנכונה.**

כשנה לאחר מכן נחתמה הצוואה השנייה מול הנוטריון עו"ד צ'. הצוואה השנייה לא הוכנה ע"י עו"ד צ' אלא נשלחה אליו במייל מ-א'. בין הצדדים מחלוקת בקשר לזהות מבצע השינויים שנדרשו בצוואה השנייה (3 שינויים בלבד: הורדת שמה של אר' כירשת, סעיף המנמק זאת במצב הכלכלי של ח' ושינוי טעות סופר בגוש ובחלקה של דירת המגורים) - עו"ד צ', לאחר שקיבל קובץ הורד מ-א', או א' (שכאמור, גם הוא עורך דין), טרם משלוח המיל לעו"ד צ'. **כך או אחרת, כפי שיפורט להלן, התנהלות 3 הנכדים, בסיוע אימם ח', מגיעה לכדי נטילת חלק ממשי ואסור בעריכת הצוואה, ואף ניתן לומר - עריכת הצוואה באופן ממשי ע"י א', באופן שמביא לפסילתה.** הנכדים ואמם ח' דחפו' לטעמי את המנוח לשינוי הצוואה. הצוואה אינה רצונו של המנוח. ראוי לציין כי התערבותם בעריכת הצוואה, עד כדי עריכתה, נפלה על קרקע פורייה של מנוח מבוגר מאד (כבן 88), אשר איבד חלק ניכר מיכולותיו והיה תלוי בהם, וגם על רקע העובדה כי בתו השנייה, אר', התרחקה ממנו. לעניין זה ראוי לציין את עדותה של אר' כי אכן ח' התגוררה קרוב למנוח והיא זו שסייעה מאד בטיפול בו ובענייניו. לשיטתה, היא היתה "מבחינה נפשית עמוד התווך", נפגשה עם האב אחת לשבועיים שלושה ושוחחה עמו בטלפון מעת לעת. היא טוענת כי היה בינה לבין האב קשר נפשי, והיא קיימה עמו את השיח "היותר אינטליגנטי", בעוד שאת עבודת השטח של הסיוע הפיסי, ביקורים בבתי חולים וכיו"ב ביצעה ח' בלבד. אר' טוענת כי לא יכלה לסייע בטיפול הפיסי משום שהיא מתעלפת כשרואה דם בעוד ש-ח' אחותה "אוהבת בתי חולים ורופאים ואוהבת את האינטראקציה הזו". אר' טוענת כי אביה לא כעס על כך משום שהבין כי היא נרתעת מטיפול פיסי ודם ולא לא יתכן כי שינה הצוואה בשל נתון זה. **עדותה והתנהלותה זו של אר' מקוממת, בלשון המעטה. יחד עם זאת, יש להיזהר מפני החלפת רצונו של המנוח בדעה ורצון אחרים. יכול והמנוח לא היה שבע נחת מכך אולם לא ביקש להדירה מעיזבונו. יכול והתנהלותה הביאה להתנהלות הנכדים כמפורט לעיל ולהלן.**

עריכת הצוואה או נטילת חלק אחר בעריכתה

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 42958-04-19 * נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני:

- 1
- 2 7. סעיף 35 לחוק הירושה קובע שלושה מצבים חלופיים בהם תיפסל צוואה בגין מעורבות
3 הזוכה בעריכתה: הוראת הצוואה מזכה מי שערך אותה, הוראת הצוואה מזכה מי שהיה עד
4 לעשייתה והוראת הצוואה מזכה את מי שלקח באופן אחר חלק בעריכתה.
5
- 6 ההלכה הפסוקה היא כי לאור תוצאותיו הקשות של הסעיף, יש ליתן לו פרשנות דווקנית
7 ומצמצמת (ראו למשל: ע"א 529/69 רוזנהויזר נ' כהן, פ"ד כד (2) 93).
- 8
- 9 8. בפסיקה נמצאה אבחנה בפרשנות אשר ניתנה לחלופות השונות בסעיף 35 לחוק הירושה.
10 בעוד שהביטוי "מי שערך את הצוואה" פורש באופן דווקני ומצמצם כמתייחס לתהליך
11 העריכה הלשונית של המסמך ויצירתו, תוך שנקבע כי פעולות הזוכה, ככל שהיו קודם
12 לעריכת הצוואה או לאחר עריכתה, לא יפלו בגדרו (ראו ע"א 6496/98 בוטו נ' בוטו, פ"ד נד
13 (1) 19), הרי שהביטוי "לקח חלק באופן אחר בעריכתה" פורש באופן רחב ובפרשת בוטו
14 הנ"ל הגדיר אותו בית המשפט כ"עילת עוללות". במסגרת זו הרחיב בית המשפט את הביטוי
15 והחילו גם על השלבים שקדמו לתחילת הליך ניסוח המסמך. כך, נקבע, כי גם מי שנטל חלק
16 בהכנה ובתכנון של הצוואה יכול וייחשב כמי שנטל חלק באופן אחר בעריכתה (ראו גם ש'
17 שוחט, פגמים בצוואות, בעמ' 355-354).
- 18
- 19 9. יצוין, כי הביטוי "לקח חלק באופן אחר בעריכתה" של הצוואה הוא ביטוי גמיש ומתמלא
20 תוכן על פי נסיבות המקרה והמבחן - אם פלוני לקח חלק בעריכת הצוואה אם לא - הוא,
21 בסופו של דבר, מבחן השכל הישר. השאלה האם הזוכה נטל חלק בעריכת הצוואה, תיבחן
22 לפי מידת המעורבות וחומרתה. ככל שהמעורבות והפעילות של הנהנה כבדה יותר, גסה
23 יותר, עמוקה יותר - תיפסל הצוואה. הצטברותם של אירועים וזיקות שכל אחד מהם
24 כשלעצמו אין בו כדי להציב תווית של נטילת חלק בעריכת הצוואה, עשויה ליצור את אותה
25 מעורבות בעריכת הצוואה שיש בה כדי לפסלה (ע"א 5869/03 חרמון נ' גולוב [פורסם בבנו]
26 תק-על 2004 (4) 154).
- 27
- 28 10. הנכדים טוענים כי המנוח ביקש בשנת 2015 לערוך צוואה חדשה ופנה לבן זוגה של הנכדה ל',
29 מר י'. זה איתר עבורו את הנוטריון עו"ד צ' והסיע אותו אליו לצורך עריכת הצוואה
30 והחתימה עליה. לפני החתימה על הצוואה, ובעקבות בקשת עו"ד צ', איתרה ל' הנכדה רופא
31 פסיכוגריאטרי (ד"ר אש'), שביקר בדירת המנוח ונתן חוות דעת על כשרות לצוות. במועד

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 42958-04-19 * נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני:

1 ביקור הרופא נכחו בדירה הבת ח' והנכדה ל', אם כי ישבו לטענתן בצד החדר (ואף לא בחדר
2 סמוך) ולא שמעו השיחה. איני מאמין לעדותה של ח' בעניין זה. ח' לטעמי שמעה גם שמעה
3 השיחה וידעה היטב מטרתה. עדותה של ח', כי לא היתה מעורבת כלל ולא התעניינה
4 בתוכנה של הצוואה אינה מהימנה בעיני. היא אף נסתרה ע"י בנה א', שטען כי היא ידעה
5 תוכנו של השינוי בצוואה משנת 2015. לא יעלה על הדעת כי הכל התנהל סביב ח', כל ילדיה
6 ידעו אודות השינוי, היא היתה נוכחת בבדיקת הרופא ולא ידעה דבר.
7
8 נטען ע"י הנכדים כי כשעו"ד צ' הבין כי מדובר בצוואה שנייה, הבאה לתקן צוואה ראשונה,
9 הוא ביקש את קובץ הוורד, ע"מ להקל את מלאכתו (ואף נטען כי נתן הנחה כספית בשיעור
10 שכר הטרחה בשל כך), וזה נשלח אליו ע"י א' הנכד. ספק גדול בעיני אם עו"ד צ' ביקש קובץ
11 הוורד או זה הוצע לו ע"י א'. נדיר שכשנוטריון מתבקש לערוך תיקון לצוואה, הוא מבקש
12 את קובץ הוורד של הצוואה הקודמת. אף לא ברור כיצד ידע כלל כי נשתמר קובץ הוורד.
13
14 כך או כך, יוצא כי מעורבת הנכדים (או בעלה של הנכדה) בעריכת הצוואה מתבטאת
15 במציאה של נוטריון עבור המנוח, מציאה של רופא פסיכוגריאטרי לצורך בדיקה (עפ"י
16 בקשת הנוטריון) ונוכחות בבדיקה, לקיחת המנוח למשרד הנוטריון (וללא כניסה אליו)
17 ומשלוח קובץ הוורד של הצוואה הקודמת. מדובר לטעמי במעורבות ברף הגבוה מאד. יוצא
18 כי המנוח לא עשה דבר לבדו.
19
20 מעדותו של עו"ד צ' לא ניתן להבין במפורש אופייה של הפגישה וניכר כי אינו זוכר אותה על
21 בוריה. לא ניתן להבין אם היתה פגישה אחת או שתיים. ככל הנראה היתה פגישה אחת
22 בלבד. עולה כי גם אין סיבה למפגש שני הואיל והצוואה היתה מוכנה. התרשמתי כי מדובר
23 היה בפגישה קצרה בה המנוח בעיקר הנהן בראשו ולא אמר בכל מהלכה בשום צורה באופן
24 פוזיטיבי את רצונו. הדברים עולים בקנה אחד עם מגבלת השמיעה והראייה שלו. עו"ד צ'
25 עצמו העיד כי לא זוכר אם ערך התיקונים לפני הפגישה או במהלכה. תחילה טען כי ערך
26 התיקונים (מבעוד מועד) ותואמה פגישה לחתימה (עמ' 9 שורות 3-4) אולם אח"כ טען כי
27 יתכן שתיקן הנוסח תוך שהמנוח אומר לו לתקן במהלך הפגישה (עמ' 10 שורה 11). עו"ד צ'
28 אינו זוכר האם הוא ביצע כל השינויים בקובץ הוורד או שמי מטעמו של המנוח ביקש ממנו
29 השינויים לפני הפגישה או הכינם מראש עבורו (עמ' 10 שורה 11). איני נותן אמון מלא
30 בגרסתו של עו"ד צ' כי המנוח אישור לו הדברים במפורש כשהוא צלול כבדולח. העובדה כי
31 כתבי הטענות נשלחו לעו"ד צ' טרם עדותו מהווה אף היא טעם נפגם בהתנהלות הנכדים.

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 42958-04-19 * נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני:

1 לטעמי, כאמור, כל שעשה המנוח הוא הנהון רפה עת הוקראו לו הדברים. א' העיד כי שלח
2 את קובץ הוורד לעו"ד צ' ולמיטב זכרונו מבלי שביצע בו שינויים, אך לא שלל שביצע
3 השינויים במספרי הגוש והחלקה (עמ' 28 שורות 23-24). הרישום בפרוטוקול אינו מדוייק.
4 המילה "או" נועדה להסביר או שהוא תיקן בעצמו לפני משלוח המייל או שנתן לגיסו
5 הוראות להודיע לעו"ד צ' לתקן). איני נותן אמון מלא בגרסתו של א'. גרסתו מתחמקת מאד
6 וללא אותות אמת. ניכר היה כי ככל שהחקירה מתארכת, גובר בו הביטחון לשנות גרסתו
7 ולומר דברים שאינם האמת המלאה. השינויים שנערכו בצוואה הם, כאמור, בהורדת שמה
8 של אר', בהוספת סע' 3 בו נימוק מדוע הודרה אר' וכן שינויי טעות סופר שנפלה בצוואה
9 הראשונה במספרי הגוש והחלקה של דירת המגורים. א' בלבד, אשר טיפל בענייני דירת
10 המנוח כעו"ד, ידע את פרטי הגוש והחלקה. הוא טען כי לא זוכר אם שינה קובץ הוורד
11 בעניין זה לפני המשלוח או הודיע על כך לגיסו לאחר משלוח המייל, כדי שזה יבקש מעו"ד
12 צ' לשנות גם נתון זה. ברם, עיון בעדותו של י' (הגיס) מעלה כי זה טען כי לא נכנס בשיחה
13 שלו עם עו"ד צ' ל"רזולוציה של הפרטים" (עמ' 24 שורה 24). עו"ד צ' עצמו אמר כי יתכן
14 ונתונים אלו שונו כבר מראש בקובץ שנשלח אליו ולא ידע להסביר כיצד ידע מספרי הגוש
15 והחלקה (עמ' 10 שורה 3 - "אולי קיבלתי (המייל) ככה"). איני נותן אמון בגרסתו של א'
16 לעניין זה. אם גילה שנפלה טעות קולמוס במספר הגוש והחלקה, מדוע להודיע ל-י' הגיס
17 שיוודיע לעו"ד צ' שישנה זאת אם קובץ הוורד נמצא אצלו, הוא ערך אותו במקור (וככל
18 הנראה טעות הסופר נפלה אצלו). עדותו בעניין זה היתה בלתי עקבית ומתחמקת (ראו למשל
19 שימוש רב במילים - "למיטב זכרוני", "הזכרון שלי לא חד בעניין זה", "כמדומני", "לפי מה
20 שזכור לי", "אני מניח" וכיו"ב), ומצאתי לקבוע כי הוא שביצע השינויים (טרם משלוח
21 המייל) למצער במספרי הגוש והחלקה, ואף יכול כי ניסוח של סע' 3 בא מפיו, בין בשינוי
22 קובץ הוורד טרם המשלוח ובין במתן הוראות לעו"ד צ' בדרך זו או אחרת.
23
24 לא זו אף זו - אין חולק כי א' ערך הצוואה הראשונה (הוא עצמו הודה בכך). הצוואה
25 הראשונה היתה הבסיס לצוואה השנייה למעט 3 שינויים. הוסף לכך כי גם השינויים נעשו
26 ע"י מי מהנכדים או מי מטעמם (או א' טרם משלוח המייל לעו"ד צ' או בעלה של ל', מר י',
27 בשיחת טלפון לעו"ד צ' אחרי שקיבל הוראות מ-א'). יוצא איפוא כי הנהנים ערכו הצוואה
28 או למצער היו מעורבים התערבות ברף גבוה ופסול בעריכתה. העובדה כי א' הודה הלכה
29 למעשה כי ערך עבור המנוח הצוואה הראשונה אך מחזקת הדברים במובן זה שאם הנכדים
30 מצאו לערוך למנוח צוואה אחת מדוע לא ימצאו לערוך לו גם את הצוואה השנייה.
31

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 42958-04-19 * נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני:

הפגם (הצורני) בצוואה

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

11. עסקינן בצוואה בפני רשות. סעי' 22(א) לחוק הירושה מאפשר שני אופנים לביצוע צוואה בפני רשות - אמירת דבר הצוואה בפני הנוטריון או הגשת הצוואה לנוטריון. במקרה דנן לא נעשה אף לא אחד מאלו. נעשה מעין ערבוב תמוה של השניים. המנוח לא בא עם צוואה מוכנה והביא אותה בפני הנוטריון (האפשרות השנייה). הצוואה נשלחה כקובץ וורד לנוטריון ובוצעו בה שינויים. כמו כן, המנוח לא אמר דבר הצוואה לנוטריון אלא זה הקריא לו אותה וטען כי המנוח אישר אותה. יוצא אפוא כי הצוואה אינה עומדת בתנאי סעי' 22 לחוק הירושה וגם מטעם זה דינה פסלות או למצער שינוי נטל הראייה בעניינה.

ויודגש - הנוטריון העיד (עמ' 10 שורות 21-19) כי הנוסח הרגיל של האימות הנוטריוני הוא שהמצווה קורא בפני הנוטריון את דבר הצוואה, אולם במקרה דנן הוא חרג ממנהגו, נהג אחרת והקריא הצוואה למצווה. יוצא איפוא כי לא התקיימה אחת החלופות בסעי' 22(א) לחוק הירושה - אמירת דברי הצוואה בעל פה בפני הנוטריון או הגשת דבר הצוואה בכתב. התרשמתי, כאמור, כי מדובר היה במעמד קצר בו המנוח בעיקר הנהן בראשו.

לא זו אף זו - טפסי האימות הנוטריוני קבועים בתקנות ולא ניתן לסטות מהם. בנסיבות אלו בחר הנוטריון לרשום בטופס האימות את האפשרות של "הגיש לי המצווה את דברי הצוואה בכתב". ברם, אין בין הצדדים חולק כי המנוח לא הגיש לנוטריון דבר וחצי דבר במעמד הפגישה. הצוואה היתה מוכנה לפני כניסתו של המנוח למשרד.

השפעה בלתי הוגנת

12. מצאתי לפסול הצוואה גם בשל השפעה בלתי הוגנת.

13. סעיף 30 א' לחוק הירושה קובע כדלקמן:

"הוראות צוואה שנעשתה מחמת אונס, איום, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית - בטלה".

14. הכלל הוא כי נטל ההוכחה לעניין ההשפעה הבלתי הוגנת מוטל על הטוען להשפעה כזו.

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 42958-04-19 * נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני:

- 1
2 כל ספק בעניין זה פועל לטובתו של מבקש הקיום. כמות הראיות שתידרש לעניין זה הינה
3 משמעותית.
4 ראו:
5 ע"א 3828/98 מיכקשווילי נ' מיכקשווילי [פורסם בנבו].
6
7 חשש לקיומה של השפעה בלתי הוגנת והעלאת סברות וחשדות בעלמא, תוך הסתמכות על
8 העובדה שנושלו יורשים לטובת זוכים אחרים, אין בהם כדי להביא לבטלותה של הצוואה
9 מטעם זה.
10 ראו:
11 ע"א 53/88 מנלה נ' ברנדווין, פ"ד מו (1) 48, 51.
12
13 15. הפסיקה, בע"א 5185/93 היועמ"ש נ' מרום פ"ד מ"ט (1)331, קבעה ארבעה מבחנים
14 המהווים מעין "נייר לקמוס" לבחינת השאלה האם היתה או לא היתה השפעה בלתי הוגנת
15 בעריכת הצוואה, כדלקמן:
16
17 א. מבחן התלות והעצמאות - זהו מבחן של מידה, המבוסס על שני מושגים הפוכים,
18 כאשר השאלה שבית המשפט צריך לתת עליה תשובה במסגרתו היא האם המצווה,
19 בתקופה הרלוונטית לעשיית הצוואה, היה עצמאי הן מהבחינה השכלית-הכרתית
20 והן מהבחינה הפיזית. ככל שהמצווה היה עצמאי יותר באותה תקופה מכל אחת
21 משתי הבחינות האמורות, תתחזק הנטייה לשלול את קיומה של תלות המצווה
22 בנהנה ולהיפך. הדגש הוא על העצמאות השכלית-הכרתית. ייתכן שעצמאותו
23 מבחינה שכלית-הכרתית תחפה על תלותו הפיזית ותוביל למסקנה כי חוסר
24 העצמאות/התלות הפיזית לא גרע כלל מעצמאותו.
25
26 ב. מבחן התלות וסיוע - מקום בו מתברר כי המצווה אכן לא היה עצמאי ועקב כך נזקק
27 לסיוע הזולת, מתעורר צורך לבחון אם הקשר שהתקיים בינו לבין הנהנה התבסס על
28 מתן הסיוע שהמצווה נזקק לו: אם היה זה הנהנה אשר סייע למצווה להתגבר על
29 קשייו ומגבלותיו, ייטה בית המשפט לקבוע שהמצווה היה תלוי בנהנה. בהקשר זה
30 יש לבחון, אם מבחינה עובדתית הסתייע המצווה גם באחרים. הדעת נותנת, שכאשר
31 אנשים אחרים חולקים ביניהם את מטלות הסיוע, מידת התלות של המצווה בכל

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 42958-04-19 * נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני:

- 1 אחד מהם היא מטבע הדברים קטנה יותר ומתמעט החשש להיווצרות תלות העלולה
2 להיות פתח להשפעה בלתי הוגנת.
3
- 4 מבחן קשרי המצווה עם אחרים - מבחן משנה זה מסייע לבית המשפט לאמוד את
5 מידת התלות של המצווה בנהנה. ככל שיתברר כי בתקופה הרלבנטית לעריכת
6 הצוואה היה המצווה מנותק לחלוטין מאנשים אחרים או שקשריו עם אחרים היו
7 מועטים ונדירים, תתחזק ההנחה בדבר תלותו של המצווה בנהנה ללא קשר לגורם
8 או לסיבה שהביאו לבידודו. עצם הבידוד של המצווה מן העולם יש בו כדי להגביר
9 את תלותו בנהנה.
- 10
- 11 מבחן נסיבות עריכת הצוואה - היה הנהנה מעורב בעשיית הצוואה, בנסיבות בהן
12 המעורבות לא עלתה כדי זו הנדרשת להפעלתו של סעיף 35 לחוק הירושה, יהיה
13 במעורבות זו כדי להוות ראיה לכאורה לקיומה של השפעה בלתי הוגנת או למצער
14 שיקול רלבנטי להקמת חזקה בדבר קיומה של השפעה כזאת עליו.
15
- 16 אשר לשימוש במבחנים הללו, כמו גם במבחנים נוספים שנגזרים או מתחייבים
17 מנסיבותיו של המקרה הנדון, נקבע כי הוא ייעשה בזהירות רבה, תוך הבנה שבתלות
18 כשלעצמה אין משום ראיה מספקת לקיומה של השפעה בלתי הוגנת ואף לא להקמת
19 חזקה בדבר קיומה. לא התלות היא העיקר, אלא ההסתברות שהתלות שללה את
20 רצונו החופשי של המצווה. הוא הדין בכל המבחנים האחרים. תלותו של המצווה
21 בסיועו של האחר, אינה בהכרח שוללת את רצונו החופשי. כך הוא גם ביחס לבחינת
22 קשריו של המצווה עם אחרים ואף בהסקת מסקנות מנסיבות עריכת הצוואה. **כן**
23 **נקבע כי לצורך הכרה בקיומה של השפעה בלתי הוגנת אין הכרח כי יתקיימו כל**
24 **המבחנים שפורטו לעיל. למעשה, די בקיומם של חלק מהמבחנים האמורים כדי**
25 **להצביע על קיומה של השפעה כאמור ובמקביל רשאי בית המשפט לעשות שימוש**
26 **במבחנים נוספים לגיבוש הכרעתו.**
- 27
- 28 **יישום המבחנים הנ"ל מעלה הסתברות ממשית כי המנוח היה תחת השפעה בלתי הוגנת**
29 **של בתו ח' וילדיה.**
- 30

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 42958-04-19 * נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני:

- 1 מבחן התלות והעצמאות - המנוח היה צלול קוגניטיבית, אם כי סבל מאבדן זיכרון
2 לטווח קצר. ברם, המנוח היה מוגבל פיסית. הנוטריון תיאר כי הוא לא יכול היה
3 לעלות לקומה העליונה במשרדו. המנוח נעזר בעובדת זרה בביתו. הוא גם סבל
4 מקשיי ראייה ושמיעה ולכן נדרש שהנוטריון יקריא לו הצוואה. נחה דעתי כי המנוח
5 היה עצמאי במידה חלקית בלבד. התלות והקשיים הפיסיים גרעו במקצת
6 מעצמאותו.
7
- 8 מבחן התלות וסיוע - אין חולק כי המנוח נזקק לעזרת הזולת. היתה לו מטפלת זרה
9 ו-ח' העידה כי נדרשה לסייע בטיפול בו בצורה אינטנסיבית. אין חולק כי כל נטל
10 הטיפול נפל על כתפיה של ח' בלבד וגם מטעם זה מתקיים המבחן האמור. עולה כי
11 בין המנוח ל-ח' נוצרה תלות מסויימת אם כי לא מלאה. תלות חלקית זו אך מעלה
12 החשש להשפעה בלתי הוגנת.
13
- 14 מבחן קשרי המצווה עם אחרים - נטען כי המצווה נהג לבקר את אחותו מספר
15 פעמים בשבוע. מבחן זה אינו מתקיים איפוא.
16
- 17 מבחן נסיבות עריכת הצוואה - מבחן זה מתקיים גם מתקיים בעניינינו, בשים לב
18 למעורבותם הרבה של הנכדים בעריכת הצוואה (שאף, כאמור, מגיעה לסף בו ראוי
19 להפעיל את סעי' 35 לחוק הירושה).
20
- 21 **17. מכל האמור לעיל עולה כי המנוח היה נתון להשפעה בלתי הוגנת מצד ח' בתו וילדיה.**
22
- 23 **תקנות הנוטריונים והאישור הרפואי**
24
- 25 מעדות הנכדים עולה כי עת נתבקש עו"ד צ' לערוך למנוח צוואה, הוא ביקש אישור רפואי
26 לכשרות לצוות. לא ברור מדוע התבקש האישור עוד טרם פגש עו"ד צ' את המנוח. עו"ד צ'
27 טוען כי נהג כך משום שנאמר לו גילו של המנוח. עצם הגיל, לכשעצמו, אינו מוליד צורך
28 באישור רפואי עפ"י תקנות הנוטריונים. **יכול איפוא כי באותה שיחת טלפון נאמר לעו"ד צ'
29 גם כי המנוח מתקשה מאד בתנועותיו ואף איבד חלק מיכולותיו הקוגניטיביות.** האישור
30 שצורף לצוואה נושא מועד בדיקה של כחודש לפני החתימה על הצוואה. הנכדים טוענים כי
31 אישור זה הוא ליתר בטחון בלבד, היות והמנוח לא היה מאושפז בבית חולים ולא היה

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 42958-04-19 * נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני:

1 מרותק למיטתו. ברם, הפסיקה הרחיבה את המונח "מרותק למיטתו" גם לקשיים פיסיים
2 בניידות וקשיים פיסיים אחרים (ת"ע 3982/93). אין חולק כי למנוח היו קשיים פיסיים של
3 ממש. הוא הובא למשרד הנוטריון ע"י אחר. הוא לא יכול היה לעלות במדרגות למשרד
4 והפגישה התקיימה בבית הנוטריון אשר מתחת למשרד. המנוח סבל מבעיות שמיעה וראייה.
5 יוצא איפוא כי בקשת הנוטריון לאישור רפואי בנסיבות אלו אינה 'ליתר בטחון' כי אם כורח
6 המציאות, התקנות והפסיקה שהרחיבה המושג "מרותק למיטתו". בנסיבות אלו נכון היה
7 לעמוד על קיומו של אישור מיום החתימה על הצוואה, כקבוע בתקנות, ולא להסתפק
8 באישור שניתן כחודש קודם לכן. דברים אלו מקבלים משנה תוקף נוכח גילו של המנוח
9 והידיעה כי בגילאים אלו השינויים במצב הקוגניטיבי והפיסי תכופים ולעיתים מידיים.

10

11

הלכת החוטים השזורים

12

13 19. די בכל האמור לעיל ע"מ להביא לפסילת הצוואה השנייה. די בכל נתון, לכשעצמו, ובמיוחד
14 המעורבות הרבה של הנכבדים, המגיעה, כאמור, עד לכדי עריכה של ממש של הצוואה, כדי
15 להביא לפסילתה. יחד עם זאת, מצאתי לציין כי גם אם נקבע כי אין די בכל אחד מהגורמים
16 לעיל (עריכת הצוואה, מעורבות אחרת בעריכתה, הפגם בצוואה, היעדר אישור רפואי
17 והשפעה בלתי הוגנת) כדי להביא לפסילתה, הרי שראוי ונכון לטעמי בכלל הנסיבות כמפורט
18 לעיל להביא לפסילתה באמצעות שימוש בהלכת החוטים השזורים (וראו למשל בע"מ
19 4459/14, עמ"ש 19-03-48729). הכלל הוא כי מצווה לקיים את רצון המת, אולם הצוואה
20 השנייה אינה רצון המנוח.

21

22 20. ראוי לציין טרם נעילה כי בצוואה השנייה נרשם כי המנוח מדיר את אר' משום מצבה
23 הכלכלי של ח'. ברם, אין בין הצדדים חולק כי מצבה הכלכלי הקשה של ח' היה גם במועד
24 עריכת הצוואה הראשונה, בה לא הודרה אר'. אין לנכדים פתרון לכך, למעט הסבר כי גם
25 בצוואה הראשונה ביקש המנוח להדיר את אר' אולם לא עשה כן משום התנגדותה. איני
26 מקבל הסבר זה. זאת ועוד, הנכדים מדגישים כי המנוח היה מאוכזב מאד מכך שאר' אינה
27 מסייעת בטיפול בו. לא ברור אם כך מדוע לא ציין זאת בצוואה. נתון זה היה קיים גם במועד
28 הצוואה הראשונה אולם המנוח בחר בכל זאת להוריש גם לאר'. גם נתונים אלו מלמדים כי
29 הצוואה השנייה אינה רצונו המלא והחופשי של המנוח.

30

31 21. סוף דבר כי שתי הצוואות נפסלות בזאת.

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 42958-04-19 * נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני:

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18

על הצדדים לעתור לצו ירושה עפ"י דין.

בשים לב לתוצאות ההליך, מחייב הנכדים בהוצאות משפט לטובת אר' בסך של 20,000 ₪. סכום זה ישולם תוך 30 יום מהיום, שאם לא כן יישא ריבית והפרשי הצמדה כדין מהיום ועד ליום התשלום הפועל.

פסק הדין יפורסם ללא פרטים מזהים.

המזכירות תסגור כלל התיקים.

ניתן היום, כ"ט סיוון תשפ"א, 09 יוני 2021, בהעדר הצדדים.

חתימה